

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1719. usque ad annum 1720

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1782

VD18 13322648

§. 40. Hamburgensium Lutheranorum tumultus Contra Cæsaris Legatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67659](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67659)

Jesuitis concessum, ut impressa hujus Sæc. XVIII. censuræ exemplaria, quantum possent, A. C. 1719. supprimerent, quod etiam adeo solerter fideliterque exequabantur, ut nonnisi unicum exemplar Ultrajectino Typographo obvenerit, qui hanc censuram iterato prælo subjecit.

§. XL.

Hamburgensium Lutheranorum tumultus contra Cæsareum Legatum.

Adhucdum controversia inter Teutonici Ordinis Equites & Nordlingenses Lutheranos exorta fervebat; cum enim anno hujus sæculi decimo septimo Teutonici suam ædem frumentariam innovarent, Beatissimæ Virginis imaginem minoris formæ, quæ frontispicii parieti dudum affixa erat, temporum diuturnitate & injuria detritam abstraxere, ejusque loco aliam majorem, magisque ornata in eodem loco substituerunt: Verum Nordlinganus Magistratus reclamabat, eo quod id introductionem cultus Religiosi ac alieni involve- ret, hæc statua contra pristinam formam & modum, nec non contra Pacem Westphalicam, & ubique stabilitum annum normalem, sprete nuntiatione novi operis, fuisset erecta: hæc oppositio sanioribus videbatur ridicula, nihilominus

Fabri Staats-kanzley. tom. 31. Gottfrid cont. Hist. Chron. l. 17. pag. 748.

U 4

Nord-

Sæc. XVIII Nordlingenses hanc statuam in contem-
 A. C. 1719 menti pro suo arbitrio per opifices suos
 inter horrendas blasphemias a suo loco
 amoverunt, haud ultra memores, quod
 has ipsas rationes, quas nunc contra
 Teutonicos allegarunt, Augustani Pro-
 testantes non ita pridem a Monacho
 Udalricanis propositas tanquam futes
 nullasque rejecerint. Re igitur ad Au-
 lico - Cæsareum consilium delata & ma-
 turius discussa, die vigesima octava Au-
 gusti Nordlingensibus mandatum est
 ut sub pœna viginti Marcarum auri per
 hanc statuam restituerent, & inposi-
 tum Teutonicos turbare haud præsum-
 rent. Verum hi pro more suo ad Coe-
 pus, ut vocant, Evangelicum recur-
 runt, omnium ferme Principum Prote-
 stantium opem implorant, ac cælum
 terramque movent, ne Cæsareo man-
 dato parere cogerentur, conducunt
 tiam testes, qui hanc statuam decepto
 modo & sine effusis blasphemis fuisse
 abstractam deponerent: nihilominus
 Cæsar Deputatos nominabat, qui in eos
 inquirerent cives, qui contra Romano-
 Catholicam religionem os in dictoria
 blasphemias solverunt: quapropter præ-
 fatum Cæsareum Consilium die decima
 septima Februarii rejecta Lutheranorum
 supplicatione, terminum unius Mensis
 ad parendum nupero mandato eis præ-
 stituit.

stituit, ac die decima quarta Maij re- Sæc. XVIII.
 jectis Nordlingensium exceptionibus de- A. C. 1719.
 nuo injunxit, ut continuatæ Commis-
 sioni omnino pareant: cum autem hi
 Cæsari obtemperare renuerent, imo e-
 tiam scandalosissimo ad comitia recursu
 Commissionem Cæsaream declinare per-
 gerent, hinc Teutonici supplicabant,
 ut Imperator eos sancitam pœnam in-
 currisse declararet, & quantocius ad
 illius executionem procederet: quapro-
 pter Cæsareum Consilium repudiatis fri-
 volis adversæ partis excusationibus man-
 datum suum pœnale & Commissionis
 acta confirmavit, ac terminum duorum
 Mensium pro omni termino ad docen-
 dum de partitione, die vigesima sexta
 Novembris præfixit, secus ad executio-
 nem procedendum, & inobedientes in-
 terminata pœna condemnandi, hujus-
 que pœnæ executio Hamburgensium
 sumptibus explenda sit.

Attamen non sine humanæ naturæ
 horrore referri potest, quam infano fu-
 rore Hamburgenses Lutherani sub ob-
 tentu tuendæ suæ sectæ, quam non
 veritatis studio, sed Catholicæ Religio-
 nis odio tectam servare contenderant,
 tam Divinas, quam humanas leges, imo
 ipsa & naturæ & gentium jura hoc anno
 conculcarint: Cum enim Comes de Schön-
 born Cæsaris Legatus pro antiquo jure
 exteris Legatis concessio Palatii sui Au-
 lam

Sæc. XVIII lam in Sacellum convertere statueret
 A. C. 1719 ac spatii angustiae numerosum Catho-
 licorum confluum haud caperet, sciente Magistratu palam Oratorium
 suis ædibus erexit, ac quinquaginta m-
 rariis operam strenue prosequentibus
 primum lapidem consuetis ritibus per-
 curavit, non sine maximo Catholicorum
 jubilo: soli tamen Prædicantes
 qui tum tolerantiae gratiam in lege chri-
 stianitatis fundari adhuc ignorabant, hanc
 Deo gloriam, & Catholicis sui cultus
 exercitium inuidebant: manibus igitur
 & pedibus adlaborant, ut cives ad
 conditionem contra Catholicos concitarentur
 præprimis autem quosdam ex suis
 civitatis Primores deputant, eisque
 ponunt, publicum Religionis exerci-
 tium, quod Catholici hucusque sibi ve-
 dicarent, necnon novi Sacelli fabricam
 Hamburgensium legibus, & civium
 ramentis esse adversum, Prædicantes
 jam eo temporis momento, quo Ca-
 sareus Orator sui Palatii Aulam pro
 religionis cultu ampliaverat, questum
 Consulem ivisse, hunc vero fuisse
 citum, quod Catholici Ecclesiam
 gere non intenderent, nunc vero in
 dem Aula porticum fuisse erectam, quæ
 chorum ab Ecclesia divideret, Catho-
 dram, Aram & organum, ac festi-
 mobilia fuisse illata, & pro confu-

Sæc. XVIII.
A. C. 1719.

tibus undique maximò numero Catho-
 licis Jesuitas sacris operari, atque ab-
 sente etiam Legato sine ullo timore
 actus Parochiales exercere, de Catho-
 lica Ecclesia ore & calamo agere, in
 aliorum ædibus Missas celebrare, pa-
 lam in plateis Eucharistiam deferre,
 Baptizare, Matrimoniis assistere, absol-
 vere, S. Synaxin distribuere, exequias
 comitari, alios promissis, & rationum
 momentis ad fidem Catholicam per-
 ducere, conversisque Cæsaream pro-
 tectionem procurare, eorumque proles
 ad Catholicas Regiones transmitters,
 ad supplicia damnatos Catholicos ad
 ultimum agonem præparare, & ad hæc
 pluraque alia exequenda Cæsarei Le-
 gati auctoritate abuti &c. Cum autem
 Religionis periclitantis obtentus apud
 rudem plebem plurimum valeat, post-
 quam sectæ fanaticus funestas inhu-
 manæ factionis ideas Prædicantibus im-
 plantaverat, facile ab his velut a sua
 origine hæc pestis in cives effundeba-
 tur: Dementato igitur semel populo
 Prædicantes audaciores effecti, scripto-
 tenus suas querelas Magistratui defere-
 bant; arctabatur hic ab officii sui debi-
 tis, & ab ipsa æquitate, quæ serius
 aut citius ad honestorum Virorum corda
 loquitur: ex adverso dominabantur præ-
 judicia, molesti Præconum susurri, per-
 time-

Sæc. XVIII. timeſcendi plebis tumultus, ipſiusque
A. C. 1719. ſectæ impuſus: Habebantur frequenter
 diuturnæ, acerbæque conſultationes
 magis heroicum ac religioſum eſſe pe-
 tabant nonnulli, ſi Magiſtratus ad Ce-
 ſaris vota & Catholicorum preces
 inflexibilem demonſtraret, plus vero
 humanitatis ac politiæ exhiberi, ſi con-
 ſcenderet, cenſebant alii: prævalent
 ergo æquitatis pondere poſt acres utriusque
 que oppoſitiones Magiſtratus rem
 cedere tergiverſabatur, Prædicantibus
 tamen collegiorum opem implorantibus
 hiſque rem acriter urgentibus, Magiſ-
 ſtratus declaravit, hujus Sacelli ſabi-
 cam de ſe omnino eſſe legitimam. Ce-
 ſaris tamen Legatum perdemiffe
 gandum, ne quicquam pacis præſcrip-
 adverſum hac in re moliri vellet.
 rum hac Magiſtratus conniventia
 rimum exacerbati Prædicantes, ex-
 ma quæque tentare decernunt; ob-
 dunt Magiſtrato Articulum V. Pacis
 Weſtphalicæ §. 12. *Placuit porro*
 ob oculos ponunt plebi, quod etiam
 Calviniftæ jamjam Hamburgi Eccleſiam
 erigere pararent, ni ergo Catholicorum
 Sacellum mox deſtrueretur, Principibus,
 qui Calviniſtas protegent, ſua
 petitionem denegandi obtentus deſſe
 Hac Prædicantium voce aperiebatur
 ad violentias, quas inſania, & fan-

Sæc. XVIII.
A. C. 1719.

tismus plebi inspiraverat: Collegium quoque pertinaciter statuit, hac adhuc die Sacelli fabricam esse inhibendam, Magistratus tamen Collegii sententiam nec sanæ rationi, nec æquitati subnixam ratus, reclamantium querelas flocci habuit: nihilominus Prædicantes rursus tradito scripto admodum prolixo Magistratum fatigant, sed incassum: unde auctis inter Magistratum & Prædicantes diffidi's populum ad violentias concitare facillimum erat. Jamjam die vigesima prima Julii petulantiores quidam Lutherani agmine facto Catholicorum Sacellum destruere aggrediuntur, densumque lapidum grandinem in tetrum, fenestras, & parietes non sine magno damno effundunt, tempestive tamen adhuc militum agmine dissipati: Die autem decima Septembris cum quidam Catholicus petulantiori Lutherano juveni alapam infligeret, confestim ceteri maximo numero confluunt, & ne dubium relinquerent, quod eos Catholicæ Religionis odium impulisset, una omnes ad Sacellum concurrunt, in illo & Legati Domo cunctas fenestras lapidibus impetunt, effractis foribus, dirutisque muris in Sacellum penetrant, & velut infernales furix, quicquid eorum manibus obvium erat, diripiunt, destruunt, evertunt: audito sclopeti jactu

Sæc. XVII. jactu ferociore effecti, in Legati ælis
 A. C. 1719. involant, cuncta pretiosa, omnemque
 supellectilem auferunt, vestes, lectica
 & cetera quæque diripiunt, ea veterum
 quorum moles illorum rapacitati relin-
 quit, confringunt, chartas & scripta lacera-
 cerant, cathedram, Altare, imaginem
 organum sacrasque vestes in mille frustula
 discerpunt, cunctaque susdeque vertunt
 & sese nimis humaniter egisse arbitran-
 tur, propterea, quod nulla truculentio-
 riore rabie ipsa Sacelli mœnia nondum
 evertissent. Unde nautis, & promissis
 plebis sæce aucti, indomitis impetu
 tibusque furiis in ipsos Ecclesiæ munus
 impetum agunt, ac intra paucas horas
 sola manuum intensione, nec aliis in-
 strumentis, quam ligneis trabibus
 structi, totum ædificium, quod ducenti
 operarii intra octiduum vix erigere potu-
 tuissent, funditus demoliuntur, atque
 in lapidum acervum convertunt: deinde
 currunt equidem jussu Magistratus mili-
 litum turmæ, his vero tumultuantium
 populi ferociam compescendo imparibus
 Magistratus tympanorum sono cunctos
 cives ad arma concitat, urbisque porta-
 teas obsidere jubet: interea vero factio
 consummata jamjam direptione cessat
 sua rapina domum quisque reverti
 rant: Altera die Magistratus præcipuum
 voce denuntiabat, ei, qui præcipuum

tam inhumanæ seditionis Auctores manifestaturus esset, præmium centum viginti florenorum esse constitutum, ablata autem ad Urbis Prætorem deferenda esse: Verum hoc mandatum apud eos, qui naturæ & gentium leges infringere assueti erant, nihil profecerat. Comperta hac violentia vix inter Barbaros audita Cæsar jure merito vehementi ira excandescibat, jamque quasdam militum legiones Hamburgum mittere decreverat, quæ tam diu urbem insiderent, donec congrua præstaretur satisfactio. Quapropter Hamburgenses sibi male conscii, ut hanc calamitatem, promeritamque poenam a se amolirentur, datis ad Cæsarem literis die vigesima sexta Septembris veniam perdemisse exorabant, necnon Saxonici Circuli Directores, simulque Angliæ & Daniæ Reges supplicatum adibant, ut hac in causa deprecatorum munus in se susciperent, ne Cæsarea sua Majestas infani effrænatique populi violentiam Magistratui, Mercatoribus, civibusque adscribere velit: Horum deprecatio tantum valuit apud clementissimum Imperatorem, ut revocata militari exactione contentus esset, ut ad anni sequentis initium jubente Comite de Metsch Cæsaris Legato Hamburgensis Magistratus duos Consules Brunsvicum decerneret, qui-

Sæc. XVIII.
A. C. 1719.

Sæc. XVIII. quibus die prima Octobris per Barones
A. C. 1719. de Kurzrok Cæsareum Oratorem signifi-
 caretur, Cæsarem omnino præcipere
 ut Hamburgensis civitas Consulem tuum
 officio fungentem, aliosque duos Sena-
 tores & totidem civium Seniores Vien-
 nam ablegarent, qui coram Imperato-
 ris solio in genua provoluti tam eno-
 mis, horrendique sceleris veniam præ-
 carentur, & ducenties centena Impæ-
 rialium millia multæ nomine pende-
 rent, Urbs quoque suis sumptibus
 rutam Cæsarei Legati ædem unam
 Sacello pro Legato ejusque Domestico
 erigant, hancque domum ab omni onere
 nexu civico, & ære alieno liberam
 perpetuum agnoscant, Legationis quo-
 tem Secretario ablata resarciant, &
 expensas in transcribendo Archivo
 ciendas &c. Urbs ferat: de cetero
 tem Catholici tam incolæ, quam ab-
 nigenæ liberum Religionis suæ exer-
 tium Altonæ habeant. Harum condi-
 tionum asperitatem Hamburgenses
 nata Cæsaris clementia facile tem-
 rari posse confisi, nonnisi Syndicum
 num Senatorem Viennam ablegabant
 tamen re infecta, sine omni alloqui-
 domum remittebantur, eo quod
 Consul, & alius Senator, necnon
 civium Seniores abfuissent: Igitur
 rursus iter aggressi, die vigesima prima

Sæc. XVIII.
A. C. 1719.

Junii anno hujus sæculi vigesimo primo
 Viennam advenere, & in gravissimæ
 indignationis signum a Cæsaris alloquio
 exclusi, coram Principe Eugenio com-
 parere jussi sunt, ubi præsentem Comite
 de Schönborn S. R. J. Pro - Cancellario
 scriptam deprecationis formulam genu-
 flexi recitare jubebantur. Tandem vero
 præfato Principe suam operam impen-
 dente ad Cæsaris alloquium die tertia
 Julii admissi, atque in genua provoluti
 veniam petebant, quibus Imperator
injuriosam temeritatem gravibus oppido
 verbis exprobrans, surgendi signum de-
 dit, eosque de sua gratia & patrocínio
 certos esse jussit, si deinceps violentis
 ejusmodi petulantibus tempestive obviare
 intenti, debitam fidem obsequiumque
 exhibuerint. His ita dimissis ceteras
 condiciones ad amussim adimplere coacti
 sunt; quoniam vero Comes de Metsch
 Palatium Comitis de Görz pro perpetuo
 Legati habitaculo sibi consignari pete-
 ret, hinc concessa hac domo Hambur-
 genes a gravi destructum Palatium rur-
 sus erigendi onere absoluti sunt. Quam
 indigne autem ac injuriose Hambur-
 genes eandem domum post Caroli Cæ-
 saris obitum Anno 1740. contra datam
 fidem sub ridiculo prætextu, quod mor-
 tuo Cæsare proin extincta stirpe ma-
 scula concessæ domus possessionem re-
 dimere

Hist. Eccles. Tom. LXX.

X

Sæc. XVIII. dimere obstricti essent, Cæsareo Legatione
A. C. 1719. eripuerint, suo loco recensetur.

§. XLI.

*Heidelbergensis Catechismi usus a
latino Electore suis subditis
inhibitus.*

Alting. Hef. Eccl. Palat. pag. 191. Faber Tom. XXXIV. p. 158. Tom. XXXV. pag. 249. Elef. Jur. publ. Tom. XV. & XVII. pag. 775.

Jam anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo secundo Regnante Friderico III. Electore Palatino prope per Calvinistas Catechismus, in prima editione octogesima quæstio, præsentis controversiæ fomes non fuerat inserta: Altero autem anno Calvinistæ secundam adornatam editionem, in qua non sine maxime Catholicæ fidei & Catholicorum injuria ex præfati Electoris tum Calvinistæ sectæ addicti (*) mandato addita est hæc Quæstio: *Quodnam est discrimen inter Cœnam Dominicam, & Missam papisticam?* R. Cœna Dominica nobis monstrat, quod per unicum Christi Sacrificium semel ab ipso in Cruce per-

(*) *Absdubio, inquit modestissime Augustinus l. c. ut ABOMINANDA corruptio Cœnæ Dominicæ, quæ in Missa fit, detegeritur, hoc veluti charactere Ecclesiæ Reformatiæ a Papisticis discernentur. Egregium Calvinianæ Charitatis & tolerantæ specimen*